

Divriği’de kültürel doğal değerlerin yaşatılması ve turizmin geliştirilmesi projesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Yeğin*

Özet

Tarihin her döneminde günümüzdeki konumundan çok daha iyi konuma sahip olarak korunmuş olan Divriği, 1071 Malazgirt Savaşından sonra tamamen Türk Hâkimiyetine girmiş küçük şirin bir ilçemizdir. Önemi ve zenginliğin de, Mengücek Oğulları Beyliği’ne başkentlik yapmasının yanı sıra, zengin demir yataklarına sahip olmasının da katkısı olduğu görülmektedir. Divriği kenti, sahip olduğu doğal, tarihi ve arkeolojik değerleri, kültürel varlıkları, zengin folkloru, mahalli yemekleri, el sanatları, eski kent dokusu gibi nitelikleri nedeniyle turizm aktivitelerini karşılayabilecek potansiyellere sahiptir. Kültürlerin korunması doğal ve tarihi kaynakların değerlendirilmesi sonucunda turizmin geliştirilmesinin ve çeşitlendirilmesinin Divriği için büyük avantajlar teşkil edeceği düşünülmektedir. Bu bilinçle ‘Divriği, Kültürel Doğal Değerlerin, Yaşatılması ve Turizmin Geliştirilmesi Projesi’ Divriği belediyesi, bölge üniversiteleri ve kültür derneklerinin katkılarıyla Divriği’de başlatılmıştır. Proje, yerel basın ve hizmet programlarında duyurulmuş planlama adımlarına geçilmiştir. Bu projenin, Divriği veya Divriği’den daha büyük kentler için örnek bir proje olarak hazırlanması amaçlanmıştır. Divriği’nin tarihi, kültürel, arkeolojik ve doğal potansiyelinin bir turizm ürününe dönüştürülerek korunması ve yaşatılması amacıyla proje geliştirilmiştir. Proje kapsamında uygulamaya yönelik farklı kamu kurumları, özel teşebbüsler ve yerel mülkiyet sahiplerinin de desteği ile birçok eser ve kültürel değer proje hedefleri ve amaçları doğrultusunda turizme kazandırılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada ‘Divriği, Kültürel Doğal Değerlerin, Yaşatılması ve Turizmin Geliştirilmesi Projesi’ nin başlıca proje amaçları, hedefleri, kapsamı tanıtılarak ulaşılan hedefler ve turizmüne katkısı değerlendirilerek ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık, Turizm, Yeniden İşlevlendirme, Geleneksel Mimari, Koruma.

*Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Adana, Türkiye
E-mail: myegin@cu.edu.tr ORCID: 0000-0002-0025-6589

Başvuru – Submission: 17/09/2022

Kabul – Acceptance: 05/03/2023

DOI: <https://doi.org/10.32955/neujna202371688>

The project of survival of cultural natural values and development of tourism in divriği

Abstract

Divriği, which has been preserved in every period of history with a much better location than its current location, is a cute little town that came under Turkish rule after the Battle of Manzikert in 1071. The city of Divriği has the potential to meet tourism activities due to its natural, historical and archaeological values, cultural assets, rich folklore, local cuisine, handicrafts, and old city texture. It is thought that the development and diversification of tourism as a result of the preservation of cultures and the evaluation of natural and historical resources will constitute great advantages for Divriği. With this awareness, the 'Divriği, Cultural Natural Values, Survival and Tourism Development Project' was initiated in Divriği with the contributions of Divriği municipality, regional universities and cultural associations. This project is intended to be prepared as an exemplary project for Divriği or cities larger than Divriği. The project has been developed in order to preserve and sustain the historical, cultural, archaeological and natural potential of Divriği by turning it into a tourism product. Within the scope of the project, with the support of different public institutions, private enterprises and local property owners, many artifacts and cultural values have started to be brought to tourism in line with the project goals and objectives. In this study, the main project aims, objectives, scope of the 'Divriği, Cultural Natural Values, Survival and Tourism Development Project' were discussed by introducing the goals reached and its contribution to tourism.

Keywords: Architecture, Tourism, Re-functioning, Traditional architecture, Conservation.

1. Giriş

Hızlı kentleşmenin kültürel çevreler ve tarihi değerler üzerindeki olumsuz etkileri korumanın ve yaşatabilmenin önemini gündemde tutmaktadır. Koruma yaklaşımlarına daha geniş çerçeveden bakılması, etkili kalıcı ve gelişime açık olmasını zorunlu kılmaktadır (Altınoluk,1991). Bütünleşik koruma kapsamında, geliştirme, koruma, değerlendirme düşüncesi turizmin geliştirilmesi ve kültürel doğal değerlerin yaşatılabilmesiyle mümkündür. Bu projede kuramsal çerçevesi tanımlanan bütünleşik koruma kavramıyla, Divriği için bir model önerisi belirlenmeye çalışılmıştır. Günümüzde koruma, salt bir saklama, kollama ve koruma kavramlarından çıkarılıp, yaşatma, değerlendirme, geliştirme kapsamında ele alınmaya başlamıştır. Tarihi çevrenin korunması, tıpkı doğal çevrenin korunması gibi, özel bir biçimlenme sonucu olmaktadır (Kuban, 2000). Kent halkını kültürel doğal değerleriyle bütünleştirmek, yapılarını ve çevrelerini sevmelerini sağlamak, geleneksel konutları yaşanır hale getirmek yerel yönetimlerin ve planlama çalışmalarının hedeflerindedir. Divriği ilçesinin tarihsel gelişimi ve mevcut uygulamalar göz önüne alındığında, parçaçı yaklaşımların süregeldiği görülmektedir. Tarihin her döneminde günümüzdeki konumundan çok daha iyi konuma sahip olmuş korunmuş olan Divriği 1071 Malazgirt Savaşından sonra tamamen Türk Hakimiyetine girmiş küçük şirin bir ilçemizdir.

Divriği'nin tarihi M.Ö. 90 yıllarına kadar dayanmaktadır. Romalılarca Zafer Şehri (Nikopolis) adı ile adlandırılmış Pavlikyan'ların ve Mengücek Beyliğinin devlet merkezi olmuştur (Şekil1,2,3). Selçuklular ve beylikler döneminin ardından bir süre Mısır Memlûk egemenliğinde kalan yerleşme, 1516 yılındaki Mercidabık Seferi'nin ardından Yavuz Sultan Selim tarafından kesin olarak Osmanlılar'ın eline geçmiştir. Osmanlı Dönemi'nde önemini yitiren yerleşme, cumhuriyetten sonra kara ve demir yolunun buraya ulaşması ve 1938 yılından itibaren Demir Çelik Tesisleri'nin faaliyete geçmesiyle tekrar önem kazanmıştır. Önemi ve zenginliğinde, Mengücek Oğulları Beyliği'ne başkentlik yapmasının yanı sıra, zengin demir yataklarına sahip olmasının da katkısı olmuştur. Divriği kent dokusu gerçek karakterini Osmanlı döneminde almıştır (Şekil 2). Tarihi ve kültürel mirasın bu mirası kucaklayan doğal çevrenin korunması, çağdaş ülkelerin ve toplumların öncelikli ulusal ve evrensel görevleri arasındadır. Tarihi çevrelerin yaşatılması, kent yaşamına ve sosyal yaşama katılması turizmin geliştirilmesi, toplumun geçmişi ile bağının koparılmaması gibi hedefler günümüz planlama ve koruma anlayışında giderek önem kazanmaktadır. Turizmin planlaması kültürel değerlerin korunması Divriği'de doğal değerlerin yaşatılması ve yönetiminin iyileştirilmesi çalışmaları kapsamında proje hayata geçirilmiştir. Kültürel mirasın korunması ve turizmin geliştirilmesi başlıca amaçlar arasındadır. Mengücekli şaheseri Divriği Ulucamii ve Darüşşifası Divriği İlçesi'nde ve dünya kültür mirası listesinde yer almaktadır. Daha birçok anıtsal esere sahip olan tarihi doku kültür potansiyeli ile Sivas İli'mizde de öncüdür. Divriği'de bulunan kaynakların niteliğinin artırılarak turizm amaçlı kullanıma yönlendirilmesi ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda potansiyel değerlerin korunarak yaşatılması çalışmaları projenin kapsamındadır. Bu proje sonucunda, ilçede dağınık olarak yer alan kültürel ve doğal değerlerin mekansal ilişkileri kurularak, mekansal düzenlemeler, sokak sağlıklılaştırmaları, yeniden işlevlendirmeler, kültürel akslar önerilmiştir. Çağdaş ülkelerin ve toplumların evrensel ve ulusal görevlerinin başında tarihi ve kültürel mirası ve bu değerlere ev sahipliği yapan doğal çevrelerin korunması ve yaşatılması gelmektedir (Altınoluk, 1998). Kültürel birikimin önemli bir kaynak olarak geleceğin planlanmasında değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Korumadaki amaç ve önemi sadece bu değerleri gelecek kuşaklara tanıtmak olarak basitleştirilemez. Ulusların, yeni yaşam çevreleri ile kültürel kimliklerini entegre edebilmeleri ile kişilikli bir toplum olabilmeleri önem kazanmaktadır.

2. Kültürel Doğal Değerlerin Yaşatılması ve Turizmin Geliştirilmesi Projesi

Divriği, Anadolu Türk dünyasının en tanınmış yerlerindedir. Tephrike'nin yerini Divrik'in aldığı dönemlerden günümüze kadar geçen süreçle ilgili ise, Divriği halkı dışında çoğu kişinin aynı soruya verebilecekleri fazla bir şeyleri yoktur. Selçuklu egemenliğine girdikten sonra yerleşimdeki nüfus artışı ve ticari hayat ise gelenek göreneklerin dini ve sivil mimarinin gelişim çizgisindeki önemi yadsınamaz bir gerçektir. Divriği'de yer alan sivil mimari örnekleri içinde ilk sırayı hiç şüphesiz konutlar almaktadır. Konutların, tek tek yada bir kentsel sit niteliğinde ortaya koyduğu bütünsellik, yerel halk için anı değeri özelliği taşımasının yanında, yaşayan tarih olarak da, yerleşimin önemli bir simgesini oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Projede, kültür varlıklarına bir miras olarak değil, bir emanet gözüyle bakmamız gerektiği bilinçinin vurgulanmasına çalışılmıştır. Kültürel değerlerin korunması ve sürdürülebilirliğinin (cultural sustainability) sağlanabilmesi için bu değerlerin somut göstergesi olan tarihi çevrelerin ve dokularında özgün kimliği ile korunması gerekmektedir. Kültürel değerlerin, tarihi dokuların, farklı çevrelerin ve yaşam tarzlarının, yerel etkinliklerin, görülüp incelenmesi için bireyler tarafından ziyaret edilmesine kültür turizmi (cultural tourism) denilmektedir. Tarihi yapılar ve çevreler sadece geçmişin izlerini günümüze taşımayla kalmayıp aynı zamanda birer kültür elçisi gibi de dönemlerinin kültürel özelliklerini yeniden işlevlendirilerek günümüze yansıtmaktadırlar (Yeğin, 2022, 799). Yöresel mimari, geleneksel mimari, kendiliğinden mimari, halk yapı sanatı, vb. gibi değişik tanımlarla gördüğümüz yöresel mimari, çağın gereksinimleri ve bilgi birikimi doğrultusunda 'anıtsal' yâda 'resmi' mimarinin dışında oluşup, gelişen yaşanan kültürel ve sosyal, teknolojik değişim sonucu elde edilen bir olgudur (Yeğin, 2019, 576). Divriği kenti, sahip olduğu doğal, tarihi ve arkeolojik değerleri, kültürel varlıkları, zengin folkloru, mahalli yemekleri, el sanatları, eski kent dokusu gibi turizm için çok önemli olan potansiyellere sahiptir. Bu bilinçle 'Divriği, Kültürel Doğal Değerlerin, Yaşatılması ve Turizmin Geliştirilmesi Projesi' Divriği Belediyesi'nin katkılarıyla ve desteğiyle 2003 yılında Divriği'de başlatılmıştır. Projenin müellifi Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Yeğin'dir. Proje yerel basın ve toplantılar aracılığıyla duyurulmuş planlama adımlarına geçilmiştir. Nasıl ve hangi kaynaklarla, ne zaman, kim tarafından, neyin yapılacağını takvime bağlayan somutlaştıran bir eylem planı projenin ikinci aşamasında ele alınmıştır. Ödenek bulma sorunu, kurumlar arası koordinasyon kesintisiz devam ettirilmiştir. Destekler üretilen projeler kapsamında alınmaya çalışılmış kültür varlıklarıyla ilgili projelerden birçoğu vakıflar, Divriği Kaymakamlığı ve Kültür Bakanlığı himayelerinde farklı kurumlarla hayata geçirilmiştir. Restorasyon ve işlev kazandırma öncelikli olarak ele alınmış kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması bilinciyle başta Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü olmak üzere protokoller yapılarak vakıf eserleri için restorasyon çalışmaları başlatılmıştır.

Şekil 1. Divriği Tarihi Kent Dokusu, 2022

Şekil 2. Divriği Tarihi Kent Dokusu 1930
(M. Yeğin arşivi)

Divriği İlçe Belediyesi'nin ve Divriği Kaymakamlığı'nın kamulaştırdığı kültür varlığı sivil mimarlık örnekleri Divriği evleri ve konakları başta olmak üzere korumalı alanda sokak ıslah projeleri hazırlanarak uygulamalar sürdürülmüştür.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

2.1. Projenin Amaçları

Divriği'deki ulusal evrensel düzeydeki özgün kültür varlıklarının doğal değerlerinin Selçuklu Osmanlı dini ve sivil mimari eserlerinin bir an önce korunması yaşatılması ve kurtarılması kapsamında proje geliştirilmiştir. Kültürel öncelikli koruma çalışmalarını ülke bölge kent ölçeğinde geliştirerek, ülkemizi hakettiği tarihi konuma getirebilmemiz mümkündür. Dünya üzerinde medeniyetimizin kimlikli ve saygın bir konumda yer alabilmesinde, kentlilere yöneticilere ve kültür elçilerine büyük görevler düşmektedir. Divriği'nin tarihi, kültürel, arkeolojik ve doğal potansiyelinin bir turizm ürününe dönüştürülerek korunması ve yaşatılması amacıyla bu proje geliştirilmiştir. Bu proje bir yandan Divriği'nin gelişmesi değerlerini koruyarak yaşaması, sürecinde ilk adımı oluşturmaktadır. Diğer yandan korunarak geliştirilecek kültürel ve doğal değerleriyle Divriği'yi turistik bir cazibe merkezi haline getirecektir. Bu çalışmalarla bu gün ülkemizin içinde bulunduğu ortamda, Divriği halkının, toplumsal ve ekonomik kalkınmasının hızlanması hedeflenmektedir. Bu projenin; Divriği veya Divriği'den daha büyük kentler için ve ülkemizin 21. yüzyıla hazırlanmasına katkısı açısından da örnek bir proje olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Proje alanı içindeki doğal ve kültürel değerlerin tespiti, korunması ve doğal değerler, kentsel değerler ve arkeolojik değerlerin birbirini ezmeden geliştirilmesinin sağlanması başlıca hedeflerdendir. Proje hedefleri Tablo 1 de amaçlar doğrultusunda sıralanmıştır.

Tablo 1. Divriği, Kültürel Doğal Değerlerin, Yaşatılması ve Turizmin Geliştirilmesi Projesinin Hedefleri

Başlıca Proje Hedefleri
Tarihi dokuda mevcut sokak dokusunun iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak
Sokak sağlıklılaştırma projelerinin hazırlanması
Sokak zemin döşemesinin iyileştirilmesi
Sokak aydınlatma sisteminin düzenlenmesi
Sokak dokusunda gerekli peyzaj düzenlenmesinin yapılması
Çalışma yapılan alanlarda altyapı yeterliliğinin kontrolü, varsa eksiklerin tamamlanması.
Bu alanların etaplar halinde iyileştirilmesi, yaşanabilir bir hale getirilmesi
Alanların kimlik kazanmalarının sağlanması
Sosyal donatı alanları miktarını arttırmak
Bu bölgelerde yaşayan insanların kent yaşamına katılmalarının sağlanması
Proje alanı içindeki folklorun ve geleneksel yaşam biçimlerinin geliştirilmesi
Kalkınma modellerinin hayata geçirilmesi
Yaşayanların mekanlarındaki kararların oluşturulmasına katılımını sağlamak
Divriği'nin kimlikli bir kent olarak dünya ve ülkemiz üzerinde özgün konumuna yerleşmesi
Divriği halkının ekonomik ve toplumsal kalkınmasının hızlandırılması
Yaşam kalitesini arttırmak
Divriği'de bulunan kültürel potansiyelin niteliğini arttırmak
Kültürel Potansiyeli turizm öncelikli kullanıma yönlendirebilmek
Potansiyel değerlerin sürdürülebilirlik ilkelerine göre korunarak yaşatılması
Divriği'de turizmin çeşitlendirilerek planlanmasının sağlanması
Tarihi dokunun "sağlıklılaştırma projeleri" ile "yaşanabilir kentsel alanlar" haline dönüştürülmesi
Kentleşme bilincinin oluşturulması
Arkeolojik çalışmalar ve kazı alanının düzenlenmesi
Divriği kale alanında arkeolojik çalışmaların yapılması, kentin binlerce yıllık geçmişinin açığa çıkartılması
Tüm uygarlıklara ait yapıların ve eserlerin sergilenmesi
Tüm kazı bölgesinin çevre düzenlemesiyle Arkeopark ve Açık Hava Müzesi olarak turizme kazandırılması
Topluma açık mekanların düzenlenmesi
Sokaklar, meydanlar ve parklar gibi topluma açık mekanların düzenlenmesi
Sivil mimarlık örneği yapıların restorasyonlarının ve onarımlarının yapılması, yeniden işlevlendirilmesi
Tarihi çevrelerin peyzaj düzenlemelerinin yapılması ve kent dokusunun topluma açık hale getirilmesi
Sosyal merkez olarak kullanılabilen alanlar oluşturmak
Bölgedeki hayatın niteliğini yükseltmek
Bölgenin tüm alan için sosyal ve kültürel merkez haline gelmesini sağlamak.

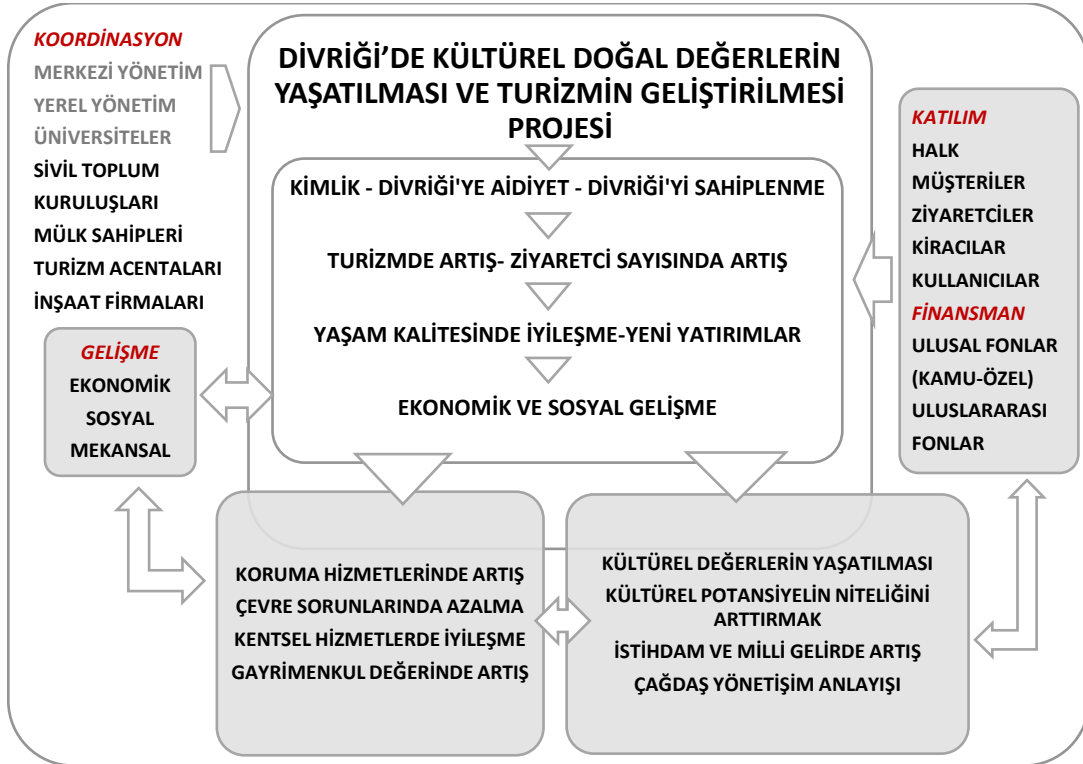
ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Şekil 3. Divriği Kentsel Dokusu (M. Yeğin - 2003)

2.2. Projenin Kapsamı

Divriği'nin tarihi dokusu ve kültür varlıkları, tarihi evleri, konakları, ahşap minareli camileri, mahalle mescitleri, tarihi hamamları, çeşmeleri ve türbeleri onların konumlandığı yerleşkesi proje kapsamındadır (Tablo 2). Belirli bir dönem yaşantısını yansıtan proje kapsamında değerlendirilen en önemli kültür varlıklarıdır. Kentsel sit alanı içinde yer alan bu yapılarda ve tarihi dokuda yapay ve doğal nedenlere bağlı olarak hızlı bir bozulma süreci gözlenmektedir. Kent merkezinde mevcut olan yapıların korunması kurtarılması ve yaşatılması kapsamında yerel yönetimlerce projelendirme ve uygulamalar için çalışmalar bu kapsamda yapılmıştır (Şekil 4). Bu süreçte Divriği'deki kültür varlıklarının korunması amacıyla birçok proje üretilerek uygulamaya sunulmuştur.

Şekil 4. Kültürel Doğal Değerlerin Yaşatılması ve Turizmin Geliştirilmesi Projesinde Süreç ve Aktörler

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

2.2.1. Kültürel Doku

Divriği karakteristik yerleşme dokusu, konut ve çarşı bölgesi olarak iki kısımda ele alınabilir. Konut alanlarını oluşturan binalar genelde iki katlı, ön tarafında sokaktan bir duvar ile ayrılmış, bir avlu ve arka tarafında meyvecilik ve ekim dikimin de yapıldığı geniş bir bahçesi bulunan evlerden oluşmaktadır. Evler parsel içinde yol üzerinde konumlanmış, böylece bahçenin daha rasyonel ve dengeli kullanımı sağlanmıştır. Tarihi ve geleneksel kent dokusunda yer alan sivil mimarlık örnekleri tespit edilmiştir. Onarım düzenleme ve restorasyon uygulamaları ile korunarak yaşatılacak kültürel ve konaklama amaçlı yeniden işlevlendirilecek kültür varlıkları belirlenmiştir. Divriği kent merkezini oluşturan arasta ve yakın çevresi ile önemli tarihi eserlerin bulunduğu kesimin ve kalenin düzenlenmesi ve restorasyonu proje kapsamında önerilmiştir. Bu öneride temel amaç, devlet karayolu ile ciddi bir kesintiye uğrayan tarihi kent dokusunu birbirine bağlayacak Ulu Cami ve Divriği Kalesi ile başlayıp tarihi kent merkezinde sivil mimari ile buluşan bir bağlantı aksı kurmaktır. Ulu Cami önündeki meydanın ve darüşşifa önündeki alanın Bekir Çavuş Hamamı ile birlikte düzenlenerek Selçuklu açık hava müzesi haline dönüştürülmesi öngörülmüştür (Şekil 5,6).

Şekil 5. Divriği Kent Dokusu Hava Fotoğrafı

Şekil 6. Divriği Kent Dokusu ve İmar Planı
(M. Yeğin arşivi)

Şekil 7. Divriği Kültürel Doğal Değerlerin Yaşatılması Projesi Tanıtım Posterini (M. Yeğın - 2003)

Kaleler;

Divriği Kalesi, Pavlikanlar tarafından inşa edilen M.S. 9. yüzyıla temellendirilen yapı 1.5 km sur uzunluğuna sahiptir. 13. Yüzyılda Menğücekoğulları döneminde bugünkü konumunu almıştır. Kale ve iç kaleden oluşan yerleşimde, evler, Divriği Kale Cami, zahire ambarları, sarnıçlar konumlanmaktadır (Şekil 8). Günümüze ulaşan Kale Cami bu eserler içinde kalenin en önemli yapılarından. Divriği Kalesi'nin karşısında yer alan Kesdoğan burcu ve kent yerleşiminin kırsalında bulunan Odur (Kaya Burun) Kalesi, bölgenin özellikli tarihi savunma yapılarıdır.

Şekil 8. Divriği Kalesi (M. Yeğın - 2003)

Şekil 9. Divriği Kalesi (M. Yeğın - 2022)

Bu alanlarda arkeolojik kazıların yapılarak geçmiş dönemlere ait buluntular açığa çıkarılması önerilmiştir. Divriği Kalesi aslına uygun restore edilerek, turizm amaçlı kullanım ve bakımı sağlanacaktır. Arkeolojik sit alanlarında yüzey araştırması ve kazıların bir bilim grubu sorumluluğunda devam etmesi için bölge üniversitelerine ve Kültür Bakanlığı'na müracaat edilmiştir. Restorasyonlara başlanması için girişimler başlatılmıştır. Kalelerde alana zarar vermeden projelendirilerek ve ilgili koruma tekniklerine uygun kalıcı olmayan kafe ve seyir alanları yapımı proje kapsamındadır. Divriği Kalesi restorasyon uygulamaları kapsamında bu çalışmalar kısmen gerçekleştirilmiştir (Şekil 9).

Divriği Evleri ve Divriği Kentsel Sit Alanı;

Divriğide geleneksel doku ve yöresel mimari, XII. yy dan XX. yy kadar gelişmiştir. Mahalleleri bakımlı ev ve konakları, camileri, hamamları ve dükkânlarıyla Divriği yerleşmesi, gerek şehirsal doku bütünlüğü ve korunmuşluğu gerekse içerisinde bulundurduğu sivil mimarlık örnekleri açısından oldukça zengin bir birikime sahiptir. Kırsal yaşam biçiminin gereği ve sonucu olarak, bahçelerde çeşitli türlerdeki ağaçlar ile avlularda yetiştirilen dekoratif amaçlı bitkiler hem bina ölçeğinde hem de yerleşmenin bütününde oldukça yeşil ve renkli bir görüntünün oluşmasını sağlamıştır. Yolların şekillenmesinde topoğrafya ana belirleyici etkindir. Parsellerin geniş alanlara sahip olmaları, yapı adalarının büyüklüklerini oldukça arttırmış, bu da lineer-organik bir sokak dokusunun oluşmasına ve yol örgüsünün karmaşıklıktan uzak, sade görüntü sunmasına yol açmıştır. Geleneksel Anadolu yerleşmesi karakterine uygun bir şekilde dar ve topoğrafyaya uygun hareketlilik gösteren sokaklar ya evlerin kendisi ya da parselleri sınırlandıran bahçe duvarları ile tanımlanmıştır. Ahşap işçiliğinin, sanatsal bir yapıda en güzel örneklerini konaklarda ve mahalle mescitlerinde görmek mümkündür (Şekil 10,11). Koruma amaçlı imar planı kapsamında yer alan mahalle ve sokaklar belirlenerek nitelikli sivil mimarlık örneği konaklar ve evler tespit edilmiştir. Rölöve ve restorasyon projeleri hazırlanarak onarım ve işlevlendirme müdahaleleri başlatılmıştır. Tarihi kent dokusunda yer alan terk edilmiş sivil mimarlık örnekleri tespit edilerek basit onarım, cephe düzenlemeleri ve restorasyon uygulamaları ile koruma altına alınacaktır. Bu binaların farklı işlevlerde kente kazandırılması sağlanacak ev pansiyonculuğu geliştirilecektir. Tarihi doku içindeki meydanlar geleneksel özellikleri de göz önüne alınarak yeniden düzenlenecektir. Bazı sokaklar cephe düzenlemeleri yapılarak sağlıklılaştırılacaktır. Sivil mimarlık örneklerinden halkın kullanımında olanlar da bakım onarımlar yapılarak yaşatılacaktır. Tarihi kent merkezinin niteliğinin yükseltilmesi amaçlanarak sokak sağlıklılaştırma projeleri hazırlanmıştır. Projeler kapsamında; kentsel mekânların, binalar ve bahçe duvarları ile tanımlanması, sokakların, bütünsel bir plan dâhilinde, bölgenin karakterine uygun bir döşeme malzemesi ile kaplanması önerilmiştir. Bölgenin karakterine uygun aydınlatılması, kablo, tabela, direk v.s. gibi çirkinliklerden arındırılması ıslah projeleri kapsamındadır. Sosyal aktiviteleri de destekleyecek şekilde bank, çöp kutusu, telefon kulübesi gibi kent mobilyalarının tasarımı ve düzenlemesi sağlıklılaştırma projelerinde yer almaktadır. Sokakların, gerekli görülen yerlerinde, koruma planında öngörülen kriterler doğrultusunda düzenlemeler ve uygun onarımlar önerilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Şekil 10. Ercokluzade Konağı
(M. Yeğın - 2003)

Şekil 11. Mühürdarzade Konağı
(M. Yeğın - 2005)

Camiler ve Kiliseler

Kale Camii, Süleyman Şah oğlu Emir İshak tarafından 1180 yılında inşa ettirilmiştir. Ulu Camii ve Darüşşifası başlıca eserler arasındadır. Ulu Camii, Mengücekoğulları döneminde 1228 yılında Süleyman Şah oğlu Ahmed Şah tarafından yaptırılmıştır. 1228 yılında Behram Şah'ın kızı Melike Turan Melek tarafından da Darüşşifa, inşa ettirilmiştir. Cedit Paşa Camii, Osmanlı dönemi taş eseri olan yapı diğerleri gibi vakıf eseridir. 1799 yılında yaptırılmıştır. Gökçe Camii (1844), Abı Çimen Camii (1840), Hacı Osman Mescidi, Zeliha Hatun Camii (1869), Şemsi Bezirgan, Kemenkeş Camii, Ahmet Paşa, Kültür, Süleyman Ağa, Tavukçu, Turabali Mescitleri bu eserler arasında başlıcalarıdır. Restorasyon projeleri hazırlanarak onarımları tamamlanmıştır (Şekil 12, 13).

Kiliseler, kale eteğinde ve yakın köylerde yer alan ve günümüze ulaşan kalıntıları ile geçmiş dönemlere ait önemli kültür varlıklarıdır. Bu alanlarda da kazıların ve özellikle koruma adına tedbirlerin başlatılması önemlidir. Yukarı Kilise ve Aşağı Kilise olarak isimlendirilen kiliseler Divriği Kalesi'nin batısında büyük bir bölümü yıkılmış olarak yer almaktadırlar. Duvarları ve üst örtüsü yıkılmıştır. Rekonstrüksiyon projeleri hazırlanarak yeniden aslına uygun restore edilmesi önerilmektedir. Bu mekanların ibadete ve ziyarete açılması için proje kapsamında çalışmalar başlatılmıştır. Kayaburun Köyü Kilisesi, aynı adla anılan köyün girişindedir. Erşün Kilisesi, Kaya Yakup Kilisesi, Uzunkaya (Pargam) Kilisesi, Güresin ve Venk mevkiinde bulunan kiliselerinde restore edilmesi önerilmektedir.

Şekil 12. Zelihatun Camii
(M. Yeğın - 2003)

Şekil 13. Zelihatun Camii Restorasyon Sonrası
(M. Yeğın - 2020)

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Kümbet ve Türbeler;

Hacı Mehmet Türbesi, Kemankeş Kümbeti (Şekil 14,15), Araplık Türbesi, Emir Kamerüddin Kümbeti, Ebubekir Bin Sadi Kümbeti, Sitte Melik Kümbeti, Kadı İskender Türbesi, Ahi Yusuf Türbesi ve Sinaniye Türbeleri kent merkeinde yeralan korunabilmiş eserlerdir. Sitte Melik Kümbeti, 1195 yılında Mengücekoğullarından Emir Süleyman Seyfeddin Şahinşah için inşa edilmiştir. Beylikler dönemine ait en eski mezar anıtıdır. Sivri pramidal külahı, sekizgen planı ile tamamı kesme taştandır.

Şekil 14. Kemankeş Kümbeti
(M. Yeğın - 2003)

Şekil 15. Kemankeş Kümbeti Restorasyon
Sonrası (M. Yeğın - 2010)

Kamerüddin Kümbeti, 1196 yılında Emir Kamerüddin için yaptırılmıştır. Dıştan pramidal külahla, içten kubbe ile örtülüdür. Sekizgen planlı olan mezar yapısı taştan inşa edilmiştir. Kemankeş (Nurettin Salih) Kümbeti, inşa tarihi 1240 dır. Dıştan pramidal külahla içten kubbe ile örtülü yapı sekizgen planlıdır. Ebubekir Bin Sadi Kümbeti, kitabesi yoktur. Mezar taşı üzerinden isimi öğrenilebilmektedir. Pramidal külahlı sekizgen planlıdır. Restorasyon ve rekonsrtüksiyon projeleri hazırlanarak restorasyon uygulamaları vakıflar tarafından tamamlanmıştır. Sinaniye Türbesi, Araplık Türbesi, Ahi Yusuf Türbesi (13. yüzyıl), Saracın Türbesi (18. yüzyıl), Dumluca Köyü Dilber Kümbeti (13. ve 14. yüzyıl), Nasreddin Mehmet Yatırı (1489), Seyit Baba Türbesi gibi mezar yapıları için restorasyon projeleri hazırlanarak vakıflara sunulmuştur.

Hanlar, Hamamlar, Köprüler ve Çeşmeler;

Pamuk Han, büyük bir bölümü ayakta olmasına rağmen üst örtüsü yıkılmış ve tahrip edilmiştir. Restore edilerek müzeye dönüştürülmesi önerilmektedir. Burma Han Kervansarayı, Mengücekoğulları dönemine temellendirilmektedir. Önemli bölümü yıkılmış durumdadır. Restore edilerek müze işlevi verilecektir. Mirçinge Hanı, Mengücekoğulları döneminde inşa edilmiştir. Büyük bölümü yıkılmış olan yapının bir çok kapalı mekanlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Dipli Han, Divriği'nin kırsalında ve ticaret yolu üzerinde yer alan önemli bir ulaşım yapısıdır. Üst örtüsünün ve duvarlarının büyük bölümü ayakta.

Hamamlar, İslam toplumunun ve Türk geleneğinin esasını oluşturan su yapılarıdır. Hamamlar ve çeşmeler bu şirin kentin en temel kültür yapılarıdır. Divriği Selçuklu'dan cumhuriyet dönemine önemli bir medeniyet ve kültür başkenti olmuştur. Aşağı Hamam (Ali Kaya Hamamı) ve İmamoğlu Hamamı, restorasyonu yapılarak yine hamam olarak kullanılması önerilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Ali Kaya Hamamı'nın restorasyon uygulaması tamamlanarak kullanıma açılmıştır (Şekil 16,17). Bekir Çavuş Hamamının, rekonstrüksiyonu yapılarak açık hava müzesi içinde yine müze ve kültür merkezi olarak işlevlendirilmesi restorasyon projesinde uygun görülmüştür.

Şekil 16. Aşağı Hamam
(M. Yeğın - 2003)

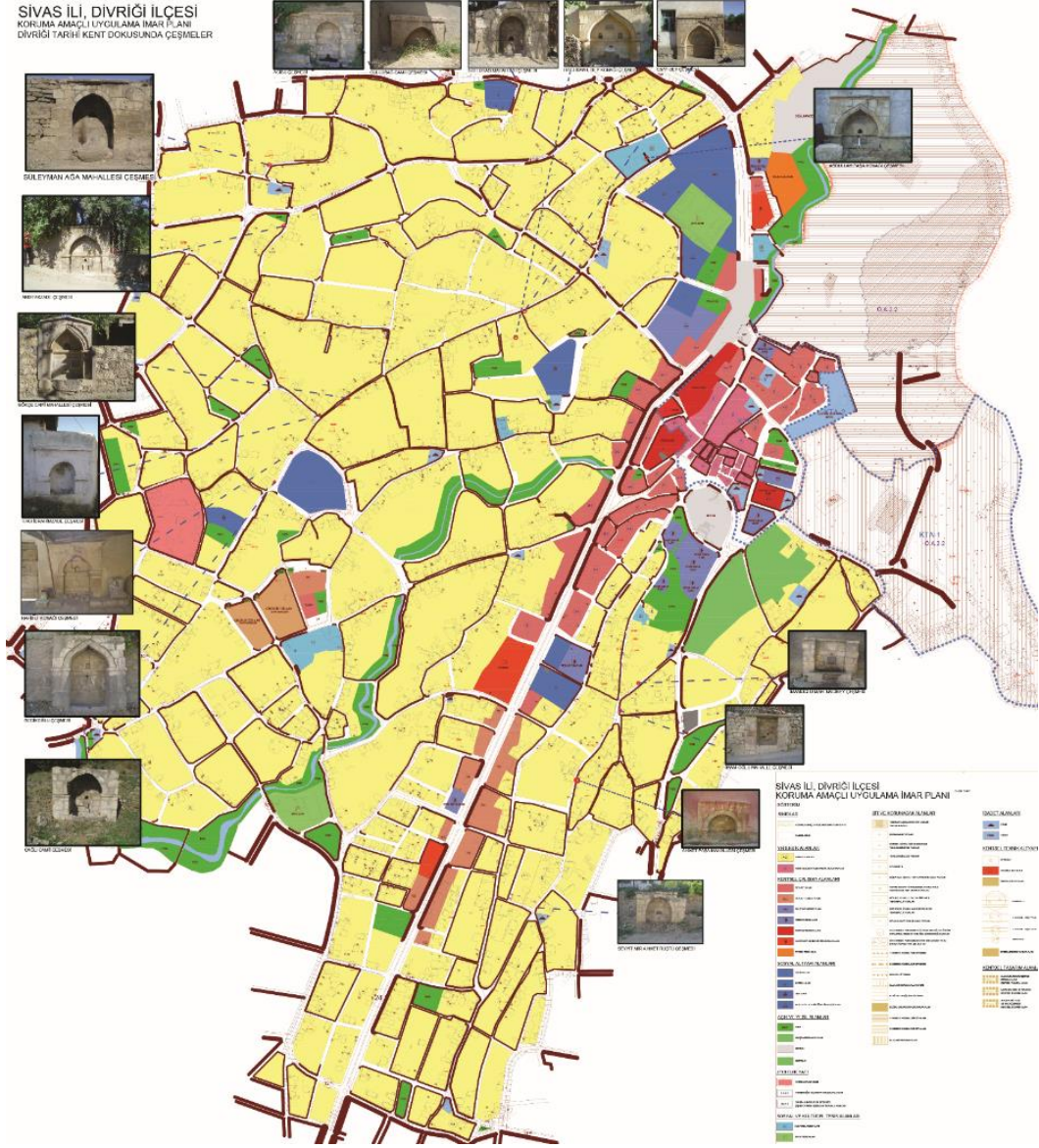

Şekil 17. Aşağı Hamam Restorasyon Sonrası
(M. Yeğın - 2010)

Köprüler, kent içinde özellikle Mundar Deresi üzerinde konumlanarak, doğu batı yönünde tarihi dokuyla yerleşim alanlarının bağlantısını sağlamaktadırlar. Çaltı Çayı ve Lih Çayı üzerinde yer alan tarihi köprülerde kente ulaşımı sağlayan ana yapılarıdır. Handere Köprüsü, Mirçinge Çayı üzerinde yer almaktadır. Kız köprüsü, Kesik Köprü, Tazlıoğlu Köprüsü, Bereket Değirmeni Köprüsü, Lih Çayı Köprüsü, Hüngür Köprüsü, Köse Paşa Köprüsü ve Altındere Köprüleri restore edilerek halkın kullanımına açılması önerilmektedir. Karayolları Genel Müdürlüğü'nce öneriler köprülerin projelendirmesi ve restorasyon uygulamaları başlatılmıştır.

Çeşmeler, Anadolu Selçuklu medeniyetinden günümüze intikal etmiş çeşitli türdeki su yapılarından en ilginç olanlarıdır. Kent dokusunda yollar, sokaklar meydanlar ve konutlar üzerinde inşa edilmiş olan bu yapıların sosyal ve ekonomik hayata etkilerinin yanında Türk İslam toplumunun kentsel mekandaki en önemli göstergeleri olmuşlardır. Divriği'deki çeşmelerin tamamı kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmişlerdir. Büyük bir bölümünde özenli bir taş işçiliği olduğu görülmektedir. Divriği'deki çeşmelerin çoğunluğu tek cephelidir (Şekil 18).

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

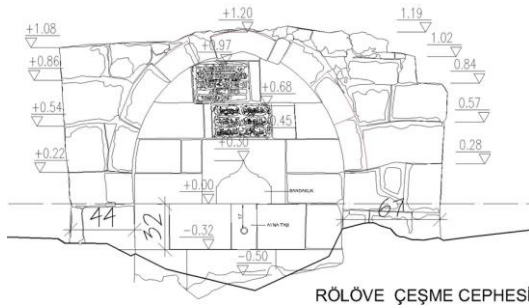
Şekil 18. Divriği Kent Dokusunda Tarihi Çeşmeler (M. Yeğin - 2005)

Sivas İli Divriği İlçesi tarihi kent dokusunda hazırlanan sokak ıslah projeleri kapsamında tarihi çeşmeler belgelenerek restorasyon projeleri hazırlanmıştır. Onyediyedi adet çeşmenin röloveleri alınarak beş adet çeşmenin restorasyon projesi tamamlanmıştır (Şekil 20, 21). Biçimlerine ve konumlarına göre tarihi çeşmelerin analizleri yapılmış tipolojileri ortaya çıkarılmıştır (Şekil 18,19). Buldukları yere göre değerlendirildiklerinde çeşmelerin tamamı herhangi bir yapının duvarıyla birlikte ya da daha sonra duvarın içerisine gömülerek inşa edilmişlerdir. Divriği'deki çeşmelerin büyük bir bölümü özellikle ev ya da bahçe duvarına sonradan eklenerek inşa edilmişlerdir.

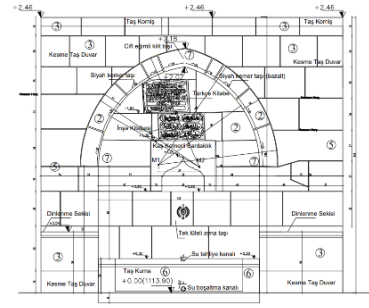
ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DİVRİĞİ ÇEŞMELERİ		KONUMA GÖRE ÇEŞMELER				
		BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER (Bina, Bahçe /Avlu Duvar Üzerinde Konumlanma)				
FİZİKSEL BİÇİMLERİNE /CEPHE BİÇİMLERİNE GÖRE ÇEŞMELER	DİKİDÖRTGEN BİÇİMLİ	BAĞIMSIZ ÇEŞMELER	BAĞIMSIZ ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER
	YUVARLAK KEMERLİ ÇEŞMELER	BAĞIMSIZ ÇEŞMELER	BAĞIMSIZ ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER
	SİVRİ KEMERLİ ÇEŞMELER	BAĞIMSIZ ÇEŞMELER	BAĞIMSIZ ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER	BİR YÜZEYE BAĞIMLI ÇEŞMELER

Şekil 19. Divriği Kent Dokusunda Çeşmelerin Fiziksel Biçime ve Konuma Göre Tipolojileri (M. Yeğin - 2005)

Şekil 20. Ahmet Rüştü Çeşmesi Rölövesi (M. Yeğin - 2005)

Şekil 21. Ahmet Rüştü Çeşmesi Restitüsyon Projesi (M. Yeğin - 2005)

2.2.2. Doğal Doku

Proje kapsamında doğal veriler açısından zengin yaylalar, köyler ve mahallelerde bitkisel peyzajın korunması ve çeşitlendirilmesi önerilmiştir. Yama Dağı 2631 metre yükseklikte, ilçenin güneydoğu yönünde yer almaktadır. Dağın eteğinde yer alan Mursal Köyü, mesire yeri olarak yazları tercih edilmektedir. Yeşillikler içindeki tabiatı, temiz havası, soğuk suları ve barajı ile yörenin doğal güzelliklerini ziyaretçilere sunmaktadır (Şekil 22).

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Şekil 22. Divriği Kültürel Doğal Değerlerin Yaşatılması Projesi Tanıtım Posteri (M. Yeğin - 2003)

Konaklama ve turizm amaçlı belirlenecek benzer alanlar proje kapsamında tanıtılarak düzenlenmiştir. Bu bölgenin çevre planlarının yapılması, çadırli kamping, karavan ve kamp alanlarının geliştirilmesi önerilmiştir. Tırmanma, engebeli alan yürüyüşleri gibi olanaklar değerlendirilecektir. Servisler yer alacaktır. Nehir kıyı alanları düzenleme projeleri yapılarak (piknik ve gezinti alanları) uygulamaya sunulmuştur. Pınargözü (Iğınbat Tepesi arkası) ve Pir Eyüp Mağarası geleneksel mesire yerlerinde piknik alanları düzenlenmiştir. Yaşam boyu, koşu parkuru, yaya dumansız ulaşım sistemi önerilmiştir. Diğer doğal dokular, alanda yaşayan hayvanlara yönelik bölgelendirmeler yapılarak, korunarak yaşamaları sağlanacak, yaşam koşulları rahatlatılacaktır. Mağaralar ve koruların koruma altına alınması proje kapsamında önerilmiştir. Çaltı Çayı arıtma ve ıslah projesi, Divriği Demir Çelik Madenleri İşletmesi'ne açıl eylem planı olarak önerilmiştir. Paletleme tesisleri tarafından kirlenilen akarsuyun ekosisteme uyumlu hale getirilebilmesi için arıtma ve ıslah projelerinin ivedilikle başlatılması doğal dokunun korunması için öncelikli ve önemlidir.

2.2.3. Toplu Kalkınma Model ve Proje Destek Alanları

Yerel yönetim tarafından yürütülmesi ve desteklenmesi planlanan faaliyetler ve projeler çalışma kapsamında sunulmuştur. Tarihi dokuya yakın köylerde ve Abuçimen, Gökçe Camii, Güllübağ Mahallesi'nde ekoturizm ve ekoturizme yönelik tarımsal üretim yapılması önerilmiştir. Kent merkezinde bulunan tarihi Arasta da bakırcılık, halı, kilim dokuma ve ahşap atölyeleri düzenlenecektir. Geleneksel el sanatları atölyeleri, satış yerleri, kurslar için derslikler proje kapsamında önerilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Ekotarım göz önüne alınarak sebze meyve bahçeleri ve peyzaj düzenlemeleri önerilmiştir. Belirlenen köy ve mahalleler model alan olarak seçilmiştir. Süt, süt ürünleri, kümes hayvanları ve ürünleri gibi uygulama alanları oluşturulmuştur (belirlenen köy ve mahalleler model alan olarak seçilecektir). Eski yapılar onararak yeni işlevler kazandırılacak özellikle ihtiyaç olarak görülen otel, pansiyon, kültür evi gibi aktiviteler önerilecektir.

Yerel yönetim tarafından yürütülmesi ve öncelikli olarak çalışma programına alınması istenilen proje destek alanları tanımlanmıştır. Kent girişleri, girişlerin düzenlenmesi, piknik alanı düzenlemeleri, vadi düzenlemesi (imar planında önerilen alanlara ek olarak seçilmiştir), açık alan müzelerinin oluşturulması proje kapsamında önerilmektedir.

2.3. Proje Kapsamında Yapılan Çalışmalar

İlçe Belediye Başkanlığı tarafından teşvik edilerek merkezi yönetimle birlikte hizmet programına alınması önerilen projeler tanımlanmıştır. Sanayi bölgelerinin organize sanayi ve küçük sanayicilerin alanlarının koruma bantları oluşturulacaktır. Gecekondu önleme bölgesi, belediye öneri alanları, ağaçlandırma ve peyzaj projeleri, kültür merkezi ve konaklama tesis alanları önerilmektedir. Çocuk kütüphanesi ve eğitim alanlarının kurulması, kalelerin ve kiliselerin çevresinin turizm amaçlı düzenlenmesi, spor tesislerinin yapılması, Divriği Hükümet Konağı önünde kent meydanı ve rekreasyon alanı düzenlemeleri için çalışmalar başlatılmıştır.

Tablo 2. Divriği Tarihi Kent Dokusunda Tescilli Yapı Grupları

Tescilli Yapı Grupları	Tarihi Dokuda Yer Alanlar
Savunma Yapıları	Kesdoğan Kalesi, Divriği Kalesi ve kale yerleşimi
Dini Yapılar	Selçuklu ve Osmanlı dönemi mescitleri, camileri ve kiliseleri
Mezar Yapıları	Selçuklu (sekizgen planlı ve piramidal taş külahlıdır) ve Osmanlı dönemi türbeleri
Sosyal Nitelikli Yapılar	Melike Turan Şifahanesi, Ahi Yusuf Zaviyesi, Sinaniye Medresesi, Bedesten ve hanlar, hamamlar (üç adet tespit edilmiştir)
Sivil Mimari	Divriği konut mimarisi değişik özelliklere sahiptir. Selçuklu ve Osmanlı dönemi konak ve evleri

Bu kapsam ve amaçlar doğrultusunda proje çalışmaları devam etmektedir. Koruma ve dönüşüm projelerinin her aşamasında yerel yönetim bilgilendirilerek teknik heyetin öneri ve teknik desteklerinden yararlanılmıştır. Koruma Amaçlı İmar planı kapsamında yer alan özgün tarihi sokaklar belirlenerek Sokak İslah Projeleri hazırlanmış ilgili koruma kurulundan onaylatılarak Divriği Belediyesi'ne sunulmuştur (Şekil 23). Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan onaylatılarak Divriği Belediyesi'nin uygulamasına sunulan projeler Tablo 3 de sıralanmıştır.

Geleneksel dokuda, kısa sürede koruma kararları alınıp hızla uygulamaya geçilebileceği düşünülerek sokak sağlıklılaştırma projeleri gündeme getirilmiştir. Alana yönelik detaylı analiz çalışmalarının yapılabilmesi, alanda yaşayanlar için sosyal değişimin lokomotifi olması düşüncesiyle ek projeler oluşturulmuştur. Ekonomik kültürel ve sosyal yıpranmanın temelinde buna paralel gelişen fiziki bozulmalar ve yetersizlikler vardır. Fiziksel iyileştirme ile sosyal iyileştirmenin de sağlanabileceği yaklaşımı, sağlıklılaştırma projelerinde ekonomik, kültürel ve sosyal bozulmaların nedenlerinin araştırılmasını ve fiziksel iyileştirme için müdahale kararlarının alınmasını hedeflemektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

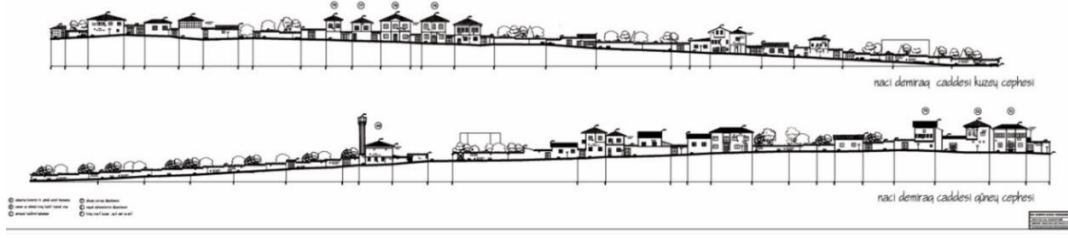
Sokak sağlıklılaştırma projelerinin başlıca amaçları arasında, günümüz konfor şartlarının yakalanması ve kentsel alt yapısında (elektrik, doğalgaz, su vb.) iyileştirilmesi vardır.

Koruma amaçlı plan kararları doğrultusunda fiziksel ve sosyal iyileştirme yapılabilmesi için Divriği Belediyesi tarafından 'Sokak Sağlıklılaştırma' uygulama projelerinin geliştirilmesi talep edilmiştir. Proje kapsamında, Sancaktar Sokağı, Naci Demirağ Caddesi, Cedit Paşa Caddesi (Şekil 27,28), Selcuk Sokağı, Ortaokul Sokağı, İbni Sina Caddesi ve Güvercin Sokağın Koruma ve Sağlıklılaştırma Projeleri hazırlanarak kurul süreçleri takip edilmiş onaylanan projeler Divriği Belediye Başkanlığı'na teslim edilmiştir. Koruma ve sağlıklılaştırma projeleri, rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri kapsamında yapılan çalışmalardır. 5226 ve 3386 sayılı yasalar ile değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası kapsamında belirlenen kentsel sit alanları ve koruma alanlarında, yüksek kurul ilke kararları, koruma bölge kurulu kararları ve koruma amaçlı imar planları veya imar planları doğrultusunda hazırlanmaktadır. Tescilli ve tescilsiz taşınmaz kültür varlıkları ile yapının yakın çevre bağlantıları, ada, parsel ilişkileri, peyzaj ve mimari öğeleri ile birlikte korunması, sağlıklılaştırılarak yaşatılması ve çağdaş yaşama katılmasının sağlanmasına ve belgelenmesine yönelik rölöve, restitüsyon, rekonstrüksiyon projeleri ile mühendislik dallarında yapılması gereken her türlü projenin hazırlanmasını içeren çalışmalardır. Divriği Belediyesi'ne bedelsiz olarak hazırlanan projeler kapsamında toplam 5.800 metre sokak cephesinin rölövesi alınarak tespit ve ölçümleri yapılmış restitüsyon ve sağlıklılaştırma önerisi getirilmiştir (Tablo 3). İlçemizde özellikle geleneksel dokuyu turizme, hemşerilerimize ve tarihe kazandırmak adına yapılan bu çalışmalar kurtarma ve sağlıklılaştırma adına acil önlemler içermektedir. Ç.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi Doktor Yük. Mim. Mustafa Yeğın yürütücülüğünde hazırlanan projelerden Ortaokul Sokak ve Naci Demirağ Caddesi'nin onarım ihaleleri gerçekleştirilerek uygulamalar tamamlanmıştır (Şekil 23, 24, 25, 26).

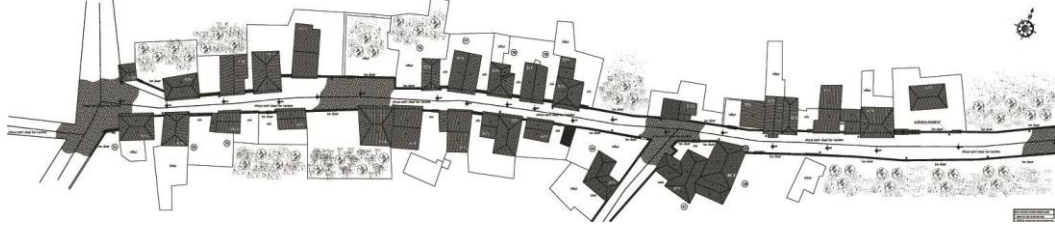
Tablo 3. Divriği Kent Dokusunda Koruma ve Sağlıklılaştırma Projeleri

Sokak Adı	Koruma ve Sağlıklılaştırma projesi	Sivas KTVK Bölge Kurulu Onayı
Sancaktar Sokağı	√	20.04.2006-49
Naci Demirağ Caddesi	√	20.04.2006-44
Cedit Paşa Caddesi	√	20.04.2006-43
Selcuk Sokağı	√	20.04.2006-46
Ortaokul Sokağı	√	20.04.2006-48
İbn-i Sina Caddesi	√	20.04.2006-47
Güvercin Sokağı	√	20.04.2006-45

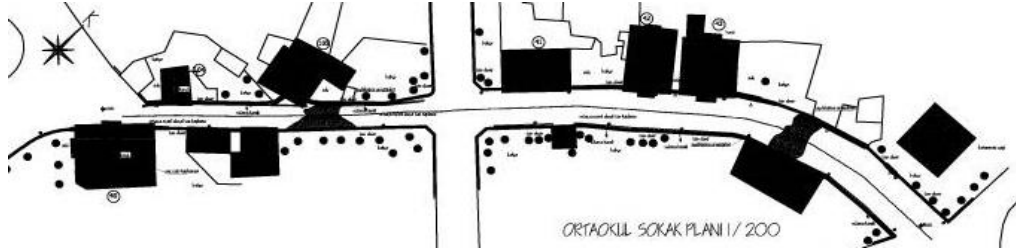
ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

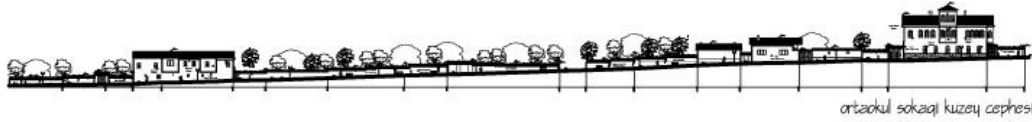
Şekil 23. Naci Demirağ Caddesi Sağlıklaştırma ve İslah Projesi Sokak Cepheleri (M. Yeğin - 2006)

Şekil 24. Naci Demirağ Caddesi Sağlıklaştırma ve İslah Projesi Sokak Planı (M. Yeğin - 2006)

Şekil 25. Ortaokul Sokak Sağlıklaştırma ve İslah Projesi Sokak Planı (M. Yeğin - 2006)

Şekil 26. Ortaokul Sokak Sağlıklaştırma ve İslah Projesi Sokak Cepheleri (M. Yeğin - 2006)

Şekil 27. Ceditpaşa Caddesi Sağlıklaştırma ve İslah Projesi Sokak Planı (M. Yeğin - 2006)

Şekil 28. Ceditpaşa Caddesi Sağlıklaştırma ve İslah Projesi Sokak Cepheleri (M. Yeğin - 2006)

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tarihi ve geleneksel kent dokusu taranarak tescilli sivil mimarlık örneklerinden müdahale edilmesi öncelikli konaklar ve evler belirlenmiştir. Bu kapsamda Aşağıda isimleri verilen konak ve evlerin rölöveleri çıkarılarak restitüsyon projeleri tamamlanmıştır (Tablo 4). Tescilli kültür varlıkları içinden kamulaştırılan veya yeni işlev önerilecek olanların öncelikli olarak restorasyon ve rekonstrüksiyon projeleri hazırlanarak ilgili kültür varlıklarını koruma bölge kurulundan onaylatılarak uygulamaya sunulmuştur.

Divriği kalesiyle ve kiliselerle ilgili rölöve ve tespit çalışmaları yapılmıştır. Anıt eserler öncelikli olmak üzere arkeolojik sit alanı içinde mülkiyeti vakıflar genel müdürlüğüne ait olan proje kapsamındaki kümbetler, türbeler, hamamlar, camiler ve mescitler değerlendirilmeye alınmıştır. Rölöveleri restitüsyonları rekonstrüksiyonları ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. Bu eserlerin projeleri tamamlanmıştır. Vakıflar bölge müdürlüğü tarafından 2006-2012 yılları arasında anıt eserlerinde bir kısmı dahil olmak üzere bir çok tescilli eserin restorasyonu tamamlanmıştır.

Tablo 4. Divriği Kent Dokusunda Proje Kapsamında Rölöve Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri Hazırlanan Konaklar ve Evler

	Tescilli Konak / Ev	Rölövesi	Restitüsyon Projesi	Restorasyon Projesi
1	Çankaya Evi	√	√	
2	Gülten Demiralay Evi	√	√	
3	Ahmet Erdem Evi	√	√	
4	Yakup Hasan Çankaya Evi	√	√	
5	Yolgeçti Evi	√	√	
6	Efrayim Yurtsever Evi	√	√	
7	H.Tahsin Akyıldız Evi	√	√	
8	Tevrüzlüoğulları Evi	√	√	
9	Hafislioğlu Evi	√	√	
10	Mehmet Avcı Evi	√	√	
11	Sabahat-Neyfer Uran Evi	√	√	
12	Ömer Ulucay Evi	√	√	
13	Burnaz Evi	√	√	
14	Aristakzade Konağı	√	√	
15	Mustafa Erdinç Evi	√	√	
16	Halil Sami Özen Evi	√	√	
17	Katircioğlu Konağı	√	√	
18	Sançaktar Konağı	√	√	√

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

19	Ayanağa Konağı	√	√	√
20	Tevrüzlü Konağı	√	√	√
21	Edegiller Evi	√	√	√
22	Ercokluzade Yusuf Konağı	√	√	√
23	Sabri Kültür Konağı	√	√	√
24	Rıfat Kültür Evi	√	√	
25	Naci Yüce Evi	√	√	

Tablo 5. Tarihi Dokuda Turizmin Geliştirilmesi Projesi Kapsamında Öncelikli Olarak Restorasyon Projeleri Tamamlanan Sivil Mimarlık Örnekleri

Tescilli Kültür Varlığı	Mülkiyet Durumu	Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projesi ve Raporu	Kayseri KTVK Bölge Kurulu Onayı	Yeni İşlev Projesi Kullanım Amaçları
Sancaktar Konağı	Divriği Köylere Hizmet Götürme Başkanlığı	√	26.09.2003-3417	Çocuk Kütüphanesi
Ayanağa Konağı	Divriği Belediyesi	√	26.09.2003-3416	Kültür Evi
Tevrüzlü Konağı	Özel Mülkiyet	√	27.10.2005-410	Konaklama ve Divriği Yemeklerinin Sunulduğu Sosyal Merkez
Ercokluzade Yusuf Konağı	Özel Mülkiyet	√	13.07.2005-292	Konukevi
Edegiller Evi	Özel Mülkiyet	√	13.07.2005-290	Demir Çelik Müzesi

2003-2012 zaman aralığında tamamlanan bu çalışmalar Türk kültürüne Divriği'deki Selçuklu ve Osmanlı Tarihi'ne ait birer belge niteliğindedir. Kültürümüzün göstergeleri olan bu eserleri korumak, sağlamlaştırmak, bütünlemek, uygun fonksiyonlarla yaşatmak merkezi ve yerel yönetimimizin başlıca görevlerindedir. Bu bilinçle başlatılan bu proje kapsamında ele alınan tescilli kültür varlıklarının Tablo 5, 6, 7 ve 8'de görüldüğü gibi rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanarak onaylatılmış ve uygulama aşamasına geçilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tablo 6. Tarihi Dokuda Turizmin Geliştirilmesi Projesi Kapsamında Restorasyon Projeleri Tamamlanan Vakıf Eseri Türbeler

Tescilli Kültür Varlığı Vakıf Eseri	Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenlemesi Projesi	Sivas KTVK Bölge Kurulu Onayı
Hacı Mehmet Türbesi	√	14.12.2006-278
Kemankeş Kümbeti	√	31.05.2006-96
Araplık Türbesi	√	25.05.2007-427
Emir Kamerüddin Kümbeti	√	31.05.2006-97
Ebubekir Bin Sadi Kümbeti	√	31.05.2006-95
Sitte Melik Kümbeti	√	01.09.2006-149
Kadı İskender Türbesi	√	
Ahi Yusuf Türbesi	√	
Sinaniye Türbesi	√	

Tablo 7. Tarihi Dokuda Turizmin Geliştirilmesi Projesi Kapsamında Restorasyon Projeleri Tamamlanan Vakıf Eseri Hamamlar ve Çeşmeler

Tescilli Kültür Varlığı Vakıf Eseri	Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenlemesi Projesi	Sivas KTVK Bölge Kurulu Onayı
Ali Kaya Hamamı	√	14.12.2006-284
Bekir Çavuş Hamamı	√	25.05.2007-424
İmamoğlu Hamamı	√	
Ahmet Paşa Çeşmesi	√	

Tablo 8. Tarihi Dokuda Turizmin Geliştirilmesi Projesi Kapsamında Restorasyon Projeleri Tamamlanan Vakıf Eseri Camiler- Mescitler

Tescilli Kültür Varlığı Vakıf Eseri	Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenlemesi Projesi	Sivas KTVK Bölge Kurulu Onayı
Kale Camii	√	31.01.2007-332
Abucimen Camii	√	02.11.2006-235
Ceditpaşa Camii	√	14.12.2006-276
Güllübağ Camii	√	19.04.2006-41
Hatipoğlu Camii	√	13.03.2007-389
Kantepe Camii	√	31.01.2007-336

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Süleymanağa Camii	√	02.11.2006-237
Turabali Mescidi	√	31.01.2007-335
Zelihahatun Camii	√	25.05.2007-426
Ahmet paşa Camii	√	19.04.2006-42
Cağlı Camii	√	31.01.2007-333
Celdek Camii	√	14.12.2006-282
Gökçe Camii	√	31.05.2006-98
Hacı Osman Mescidi	√	02.11.2006-236
Karamahmut Camii	√	25.05.2007-425
Saray Camii	√	31.01.2007-337

3. Sonuçlar

Vakıfların ve yerel idare mülkiyetindeki binaların öncelikle kentliye ve kenti ziyaret edenlere açık sosyo kültürel fonksiyonlar kazanması için belediyelere ve kaymakamlıklara yetki veren yasal düzenlemeler oluşturulmalı bu eserlerin kullanım ve koruma süreci denetlenmelidir. Çok büyük özverilerle tamamlanan koruma ve onarım çalışmaları sonrasında binaya uygun olmayan yeni işlevlerin önerilmesi hatta bu işlevlere uygun hale getirilmeye çalışılması kültür varlıklarımıza kalıcı hasarlar vermektedir. Belediyelere yetki veren kanunlara, il özel idaresi, belediye yasası ve kamu ile ilgili yasalarda korumacılığı destekleyici ve özendirici değişikliklerin yapılması gereklidir.

'Divriği Kültürel Doğal Değerlerin Korunması Yaşatılması ve Turizmin Geliştirilmesi Projesi' kapsamında ortaya konulan hedefler ve amaçlar doğrultusunda Divriği için projeler üretilmeye çalışılmış süreçte yerel yönetim üniversite işbirliğinde proje kapsamında çalışmalar sürdürülmüştür. Bu proje, Çukurova Üniversitesi Teknokent'in, Divriği Belediyesi ve Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü ile protokoller yaparak, üniversite yerel yönetim ve vakıfların ortak çalışma alanlarını oluşturmada yönlendirici olmuştur. Sağıklaştırma, rekonstrüksiyon, yeniden işlevlendirme ve restorasyon kapsamında Çukurova teknokentte görevli uzmanlar tarafından projelerin teknik raporları hazırlanabilmiştir. Yapılan analizlerde, hazırlanan raporlarda geleneksel malzeme ve tekniklere bağlı kalınarak, farklı güçlendirme tekniklerinin de kullanılmış olması üniversite vakıf işbirliğine, ortak bilimsel çalışmalar üretilmesine Çukurova Üniversitesi Teknokent özelinde örnekler oluşturmuştur. Verilen proje ve rapor hizmetleri Çukurova Teknokent üzerinden ilgili kurumlara sunulmuştur. Vakıf eserlerinin onarımında ilgili kurumun teknik personelleri ve uzmanları süreçleri ve uygulamaları denetlemiştir. Sokak İslah projelerinde de Kültür Bakanlığı'nın kontrolleri uygulamaları yönetmişlerdir. Sivil mimarlık örneği konakların restorasyonlarında ise mülkiyet sahibi olan kurumlar kendi bütçeleri ve fonları ile restorasyon uygulamalarını tamamlamışlardır. Proje kapsamında, uygulamalarla ve üretimle ilgili olarak yeni yöntemler ve teknolojilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Tarihi yapılarda kullanılacak onarım malzemelerinin tanımlanması yapılmıştır. Üretim ve teknolojiye yönelik teknik ve teknolojiler belirlenmiştir. Kültür mirası olan bu tarihi yapıların, koruma bilim ilke ve kıstaslarına uygun olarak korunması sağlanmıştır. Restorasyonların uygulanma sürecinde gerçek iş programlarının hazırlanması, sağlanmıştır. Proje ve uygulamalarda restorasyon kalitesinin yükseldiği yapısal performansın arttığı gözlemlenmiştir. Taş yapılarda başarılı sonuçlara ulaşıldığı tesbit edilmiştir.

2003 yılında başlatılan bu çalışmalara rağmen turizm gelişim planları Sivas ve Divriği özelinde yetersizdir. Divriği’de turizmin geliştirilmesine olanak sağlayacak yerel projeler gündeme alınmalıdır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim amaç ve işbirliği içinde olmalıdır. Turizm aktivitelerinin arttığı ilçe ve beldelerimizde turizmden elde edilen gelirler ulusal ve yerel ölçekte koruma çalışmalarına yönlendirilmelidir. Divriği yaşam kültürünü, biçimini tanıtan eğitim ve bilgilendirme programları arttırılmalı özellikle ulusal basında yer alması sağlanmalıdır. Doğal sitlerin ve korumalı alanların yerleşim ve yapılaşma faaliyetlerine açılmasından kaçınılmalıdır. Belediyelerimiz turizmin gelişmesini hedefleyen etkin yönetim sistemlerini programlarına almalıdır. Divriği’de turizmin çeşitlendirilerek planlanması sağlanmalıdır. Kapsamlı ‘Turizm Kültür Eylem Planı’ hazırlanmalıdır. Divriği tarihi kent dokusunda yer alan Tescilli 114 konut bu planda kültür turizmi amaçlı değerlendirilmelidir. Divriği çalışmaları 21. yüzyıl ülkemiz koruma modellerine bir örnektir. Kıt kaynak ve imkânlarla bireysel çalışma ve gayretlerle hazırlanmıştır. Uygulamalar ve rölöve çalışması esnasında bulunan kitabeler okutulmuş, vakıf kayıtları ve arşivler incelenerek birçok bilgiye ulaşılmış dönem ve olaylarla eserler ilişkilendirilebilmiştir. Bu sayede yapıların isimleri düzeltilmiş yanlış bilinen birçok isim ve olay aydınlatılmıştır. Bu çalışma aynı zamanda kültür envanterine de katkı sağlamıştır. Bütün eserlerimizin projeleri çıkarılabilmektedir. ‘Divriği, Kültürel Doğal Değerlerin, Yaşatılması ve Turizmin Geliştirilmesi Projesi’ Divriği’de kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasını, turizmin geliştirilmesini, kültürel doğal değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması bilincini taşıyan yönetici ve akademisyenlerin, hizmeti, emeği ve irade beyanıdır. Bu mükellefiyet tüm Divriği’lilerindir.

Kaynakça

- Altınoluk, Ü. (1991). Özgün İşlevini Tamamen Yitiren ya da İşlevsel Olarak Eskiyen Yapıların Yeniden Kullanımı, Tasarım Dergisi, Sayı 14.
- Altınoluk, Ü. (1998). Binaların Yeniden Kullanımı, İstanbul, YEM Yayınları.
- Kuban, D., (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama, 1. Baskı, Yen Yayınları, İstanbul.
- Yeğin, M., (2022). Geleneksel Divriği evlerinin kültür turizmi amaçlı yeniden işlevlendirilmesi. Journal of Humanities and Tourism Research, 12 (4): 798-816.
- Yeğin, M., (2019). Geleneksel Yalvaç Evlerinde Ahşap Konut Sistemi. Journal of International Social Research, 12 (66), 576., Doi: 10.17719/jisr.2019.3608
- Yeğin, M., (2003). 'Divriği, Kültürel Doğal Değerlerin, Yaşatılması Ve Turizmin Geliştirilmesi Projesi', Proje Raporu, Çukurova Teknokent, Adana
- Yeğin, M., (2004). Sancaktar Evi Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenleme Projesi, Proje Teknik İzah Raporu, Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Sivas
- Divriği Belediyesi İmar Müdürlüğü Arşivi, 2003, Divriği, Sivas.
- Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, 2004, Sivas